

Konstnärligt forskning, 2012

språk: svenska

Forskningsföreställning, Kärlekstörst & Vägföreningar

Tid: premiär 20 april 2012 på Aftonstjärnan, ytterligare föreställningar på Konserthuset, Stenhammarsalen, Allmags Folkpark, Orust, Mauritzberg under sommaren 2012 och nypremiär för den utökade helaftonsvarianten 3:e Våningen med fyra utsålda föreställningar 19-22 september 2012

Uppgiftslämnande och upphovsman: Katarina A Karlsson

Bihandledare och regissör, professor Gunilla Gårdfeldt

övriga medverkande:

pianisten Harald Svensson

skådespelaren Ingvar Grimberg

operasångaren Jonas Olofsson

operasångerskan Emelie Sigelius

bilagor: foto (fotograf Per Buhre) samt opublicerat manus (copyright Katarina A Karlsson)

nyckelord: "komik som vapen", "ädelbuskis", "människan i rollen", "cross-dressing", "manliga nätverk", "Thomas Campion", "musikalisk gestaltning", "folklustspel"

I december 2011 disputerade jag med avhandlingen 'Think'st thou to seduce me then?'

Impersonating female personas in songs by Thomas Campion (1567-1611), en avhandling i musikalisk gestaltning inom ämnet konstnärlig forskning, på Konstnärliga Fakulteten vid Göteborgs Universitet. I avhandlingen arbetade jag som sångerska med de fyra hundra år gamla sångerna, och kom också att inlemma genus- och queerteori i arbetet av två skäl.

Campions sånger med kvinnliga berättarjag var troligen avsedda att sjungas av män för en manlig publik.

Under Campions samtid, som sammanföll med Shakespeare, spelades alla kvinnoroller på teatern av män.

Embryot till den här föreställningen fanns i detta avhandlingsarbete.

Cross-dressing

Cross-dressing under engelskt 1600-tal har intresserat många forskare, framför allt fenomenet manliga skådespelare som kvinnor i Shakespeares dramer, som t ex Stephen Orgel skrivit om (Orgel 1996). Tiina Rosenberg skriver in sin bok Byxbegär (Rosenberg 2000) om kvinnor i manskläder på operascenen som ett queert ögonblick med subversiv potential medan Sara Edenheim (Edenheim 2003) menar att den heteronormativa matrisen finns kvar även i de ögonblick som Rosenberg kallar 'queera'. För sextonhundratalets teaterbesökare tror jag däremot att närheten till prostituerade av båda kön (teatrarna låg i samma distrikt som bordellerna, ibland vägg i vägg) kunde göra åsynen av

en man som spelade kvinna till en blinkning, en antydning om samkönad praktik, och att detta kunde förstärka underhållningsvärdet för åtskilliga av de fyra hundra år gamla teaterbesökarna. Detta kan också vara ett av skälen till att teatrarne var så förhatliga för puritanerna att de stängde allihop vid maktövertagandet 1642. (Levine 1994)

Tesen jag driver i min avhandling är att de lutsånger med kvinnliga berättarjag som poeten, läkaren, latinisten och kompositören Thomas Campion lät trycka i början av 1600-talet var en lek med gestaltande av kön, där män lånade det kvinnliga berättarjaget som en buktalardocka för att kunna uttrycka samkönat begär till en manlig publik och att detta var ett sätt för Campion att roa sitt nätverk av manliga, högt uppsatta vänner.

Manliga nätverk

En fråga som dök upp för mig som sångerska och författare var, vilka manliga nätverk finns idag? Och hur blir det om man tänker sig att även de nätverken skulle använda sig av samma teknik, dvs att låna gestalt från det motsatta könet? Hemvärnet, jaktlag, vägföreningar, dök upp som möjliga sammanhang och eftersom ingen jag känner har någon anknytning till hemvärnet var det de två sistnämnda som kvarstod. En av fördelarna med detta var att jag kunde knyta an till landsbygden som jag själv kommer ifrån. Den här gången arbetade jag med tidigare samarbetspartners sen lång tid tillbaka; Ingvar Grimberg, två meter lång skådespelare som gärna klär sig i högklackat och Jonas Olofsson, operasångare. Båda kommer från samma plats i Bohuslän som jag. Vi knöt också till oss jazzpianisten och kompositören Harald Svensson och operasångerskan Emelie Sigelius.

Det blev tidsmässigt omöjligt att få klart projektet innan disputationen, men några månader senare hade vi premiär på Teater Aftonstjärnan i Göteborg.

Kärlekstörst & Vägföreningar

I september framfördes Kärlekstörst & Vägföreningar även på 3:e Våningen i Göteborg, och under sommaren på ett par ställen i Bohuslän. Kärlekstörst & Vägföreningar har nu framförts åtta gånger och börjat leva ett eget liv utanför vetenskaplig institutioner som en sorts "ädelbuskis". Det uttrycket myntades av min konstnärliga bihandledare och regissör för projektet, professor Gunilla Gårdfeldt. Texterna hade jag skrivit. Det handlar om bonden och mångsysslaren Lars-Inge Olsson som kringgår demokrati, lag och rätt genom att kalla sig entreprenör och nätverka med mindre noggräknade kommunalpolitiker. Han avslöjas av två rättskaffens fruntimmer, Gerd och Judith. En knipa som han försöker charma sig ur.

Musiken var av Campion, Harald Svensson, mig, Mozart och Verdi. Den frihet jag kände att omformulera och handskas med Campions kvinnliga berättarjag hade inte varit möjlig utan Foucaults sentens som jag läste hos Thomas Laqueur:

Sexuality as a singular and all-important human attribute with a specific object – the opposite sex – is the product of the late eighteenth century. There is nothing natural about it. (Laqueur 1990)

Spekulationer om samkönade begär, var inget jag tyckte mig ha användning av i det här arbetet, däremot kunde eventuell homofobi hos de verkliga grupper vi ville efterlikna fungera som en resonansbotten till den komik jag ville åstadkomma. Förutsättningen för att en föreställning om detta skulle få någon publik var att innehållet skulle bli komiskt och lockande.

Tillvägagångssätt

Arbetet med texterna började ett drygt år innan premiären. På ett tidigt stadium kom skådespelaren Ingvar Grimberg med i bilden, eftersom vi samarbetat under många år i många produktioner. I min barnmusikal Är vår vikarie en utomjording? spelade Ingvar en lärarvikarie vid namn Boris, som misslyckas i sin klass och därför kommer tillbaka som Doris och försöker bli en annan sorts vikarie som kvinna. I ett tidigt stadium togs även operasångaren Jonas Olofsson och jazzmusikern Harald Svensson in i projektet.

Campions fjorton sånger med kvinnliga berättarjag, som jag arbetat med i min avhandling fungerade som inspiration genom de mångfasetterade och intressanta personligheter som Champion manar fram i text och musik. Några av sångerna användes, alla med svensk text av mig. I övrigt komponerade jag och Harald Svensson ny musik till mina texter. I helkvällsvarianten av föreställningen som gavs på hösten ingick även Leporellos katalogaria, ur Mozarts Don Giovanni och kvartetten ur Verdis Rigoletto.

Professor Gunilla Gårdfeldts arbete med oss för att hitta våra karaktärer gick ut på att hitta människan i rollen, inte könet. För män i kvinnokläder är det lätt att överdriva vad man tror är kvinnligt i ytliga uttryck istället för att gå på djupet. Som regissören Ralf Långbacka sa efter att ha sett föreställningen; att mannen förvandlar sig från subjekt till objekt. Från att se till att bli sedd. dvs, - vad ser ni när ni ser mig? Duger jag? osv. Något som han också såg i vår pjäs.

Som kvinna som spelar man fick jag arbeta åt motsatt håll. Jag försökte betrakta mig själv som pjäsens motor, den som får saker att hända, den under vars blick de andra blir till. Det här var svårare än det kan låta, för att det bröt mot mönster jag haft hela mitt liv. Operasångerskan Emelie Sigelius, som också är regissör, var en värdefull samarbets- och samtalspartner och vi hade samtal om subtiliteter som hur högt man vågar ha hakan som grundläge.

Med inspiration av professor Gårdfeldt och hennes Stanislavskijbaserade regi gjorde vi biografier till våra rollkaraktärer. Vad karaktärerna gjort innan handlingen startar, vad de kommer att göra efteråt. Vi utvecklade också en jargong i gruppen som ledde till plötsliga omotiverade upptäckter

som när Jonas Olofsson under en privat middag sa – Gerd handlar på Göksäter! Hon tycker det är käckt.

Katarina A Karlsson

Referenser:

Edenheim, Sara. 2003. Jakten på det ”queera ögonblicket”. Om det subversivas (o)möjligheter, Kvinnovetenskaplig Tidskrift. 1.03. Angered: Elanders Graphic Systems.

Karlsson, Katarina A. 2012 ‘Think’st thou to seduce me then?’ Impersonating songs with female personas by Thomas Campion (1567-1620). Fil dr avhandling, Göteborgs Universitet, Art Monitor

Laqueur, Thomas. 1990. Making Sex, Body and Gender from the Greeks to Freud. Harvard University Press.

Levine, Laura. 1994. Men in women’s clothing; Anti-theatricality and effeminization 1579-1642. Cambridge: Cambridge University Press

Orgel, Stephen. 1996. Impersonations; The performance of gender I Shakespeare’s England. Cambridge University Press.

Rosenberg, Tiina. Byxbegär. 2000. Göteborg: Anamma.